

ХРИПАК СТЕПАН МИХАЙЛОВИЧ (до 85-річчя від дня народження)



22 Грудня 2014 року виповнилося б 85 років від дня народження Степана Михайловича Хрипак – видатного вченого в галузі хімії гетероциклічних сполук, доктора хімічних наук, професора кафедри органічної хімії Ужгородського національного університету, засновника наукової школи хімії гетероциклічних сполук у нашому університеті, відомої своїми здобутками далеко за його межами.

С.М. Хрипак народився 22 грудня 1929 року в селі Нижнє Солотвино Ужгородського району Закарпатської області. У 1949 році закінчив Середнянську середню школу на Ужгородщині. Протягом 1950-1952 років перебував на строковій військовій службі, після чого поступив на хімічний факультет Ужгородського державного університету, який закінчив в 1957 році.

Свою трудову й наукову діяльність С.М. Хрипак розпочав одразу після закінчення університету в лабораторії по дослідженню ґрунтів Закарпатської області на посаді інженера. В наступні роки він

працював старшим інженером, а згодом завідував цією лабораторією; пізніше був лаборантом, старшим лаборантом кафедри органічної хімії Ужгородського університету.

В 1961 році С.М. Хрипак поступив до аспірантури при кафедрі органічної хімії УжДУ і з цього часу назавжди поєднав своє життя з хімією гетероциклічних сполук. Дисертаційну роботу виконував під керівництвом доцента Смоланки І.В. і 14 лютого 1968 року в Інституті органічної хімії АН УРСР (м. Київ) успішно захистив кандидатську дисертацію та здобув вчену ступінь кандидата хімічних наук.

Після закінчення аспірантури Степан Михайлович Хрипак працював асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри органічної хімії УжДУ. Вчене звання доцента йому присвоєно 21 квітня 1971 року.

Наукова та громадська діяльність Хрипак С.М. відзначалась високим професіалізмом, глибокими знаннями та організаторським талантом. З 1964 року він займався електрофільною гетероциклізацією

ненасичених тіосечовин, механізми якої активно досліджувались у відділі “Механізми органічних реакцій” ІОХ АН УРСР (ак. Шилов Є.О., н.с. Станінець В.І.). Згодом ці наукові дослідження переростають в потужний науковий напрямок, який заключається в розробці методів синтезу конденсованих гетероциклічних систем на основі електрофільної циклізації ненасичених фрагментів на електронодонорний гетероатом – на базі цього наукового напрямку С.М. Хрипаком сформовано наукову школу на кафедрі органічної хімії УжДУ: з'являються перші аспіранти, які успішно захищають дисертації по цій тематиці; роботи, виконані на кафедрі органічної хімії УжДУ, публікуються в провідних фахових журналах СРСР та УРСР і отримують визнання провідних вчених СРСР, Польщі та Німеччини.

В 1992 році в Київському державному університеті ім. Т.Г.Шевченка С.М. Хрипак захистив дисертацію “Синтез і реакції у ряду тієно[2,3-d]піримідину”, на підставі чого йому присвоїли вчений ступінь доктора хімічних наук і в 1993 році він був затверджений у вченому званні професора.

Близько 40 років С.М. Хрипак займався синтезом і вивченням хімічних та біологічних властивостей похідних триазолу й тієнопіримідинів. Результати його наукових досліджень викладені в більш ніж 200 наукових працях. Він є відомим спеціалістом в галузі синтезу й дослідження гетероциклічних сполук. Його ім'я введено у міжнародний банк даних як одного з ведучих спеціалістів хімії гетероциклічних сполук.

Наукова діяльність С.М. Хрипака – повчальний приклад поєднання фундаментальних досліджень з інтересами практики. Переконливим прикладом “зворотного зв'язку” теорії й практики є цикл робіт по ціленаправленому синтезу похідних 1,2,4-триазол-3-тіону й тієно[2,3-d]-піримідину, які знайшли своє використання як ефективні фунгіциди, бактерициди, інсектициди, інгібітори росту, гербіциди та вакуумні фоторезисти – що відображено в чисельних авторських свідоцтвах на винаходи.

С.М. Хрипаку було притаманне відчуття нового в науці. В останні роки життя об'єктом його наукових інтересів стала поведінка поліконденсованих гетероциклів, що містять атом галогену в α -положенні до позитивно зарядженого гетероатому циклу, при дії різних зовнішніх та внутрішніх чинників, а також шляхи й причини реалізації відповідних процесів. Він активно працював над написанням монографії “Синтез та властивості тієно[2,3-d]піримідинів”, яку, на жаль, закінчити не встиг (вийшла з друку в 2009 році).

Своїми глибокими знаннями, багатим досвідом експериментатора С.М. Хрипак щедро ділився зі своїми учнями. Під його керівництвом стали кандидатами хімічних наук Добош А.А., Якубець В.І., Сливка М.В., Васькевич Р.І.

Наукова громадськість та уряд країни високо оцінили фундаментальні й прикладні роботи С.М. Хрипака в галузі органічної хімії, виконані в різні періоди його діяльності – він був нагороджений відзнаками “Відмінник освіти” та «Изобретатель СССР».

С.М. Хрипак був надзвичайно працездатною людиною. Якнайвища вимогливість до себе та до своїх найближчих співробітників поєднувалась в ньому з винятковою особистою скромністю, уважним й турботливим ставленням до людей. Так, в пам'яті багатьох студентів, аспірантів, колег він залишиться як добра, високо порядна й чуйна людина, готова допомогти іншим своєю порадою, підтримати у важкий момент і взяти на себе відповідальність. Невичерпна працелюбність, ціленаправленість, вміння приймати ретельно вивірені й продумані рішення, наполегливість та послідовність в пошуку шляхів їх реалізації – ось риси його характеру, котрі неодмінно викликали повагу та захоплення всіх, хто близько знав С.М. Хрипака, з ким він працював та спілкувався.

Світлий спогад про Степана Михайловича Хрипака назавжди збережеться у вдячній пам'яті його учнів, колег, друзів, соратників – всіх, кому судилося зустрічатись та працювати поруч із ним.

Колектив кафедри органічної хімії

Стаття надійшла до редакції: 03.06.14.

KHRIPAK STEPAN MIKHAILOVICH
(to the 85th anniversary of his birth)

December 22, 2014 would have turned 85 th birthday of Stepan Mikhailovich Khripak – an outstanding scientist in the field of chemistry of heterocyclic compounds, Doctor of Chemistry, Professor of Organic Chemistry, Uzhgorod National University, the founder of scientific school of chemistry of heterocyclic compounds in our university, known for its achievements far beyond. February 14, 1968: at the Institute of Organic Chemistry of the NAS (Kyiv) he successfully defended thesis and received the degree of Candidate of Sciences. In 1992, Kiev, State University S.M. Khripak thesis "Synthesis and reactions of a number of thieno [2,3-d] pyrimidine", whereby he was given the degree of Doctor of Chemical Sciences and in 1993 he was confirmed in the academic rank of professor. The results of his research are set out in more than 200 scientific papers. He is a renowned expert in the field of synthesis and study of heterocyclic compounds. His name is entered in the international data bank as one of the leading experts chemistry of heterocyclic compounds.